

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Bölgesel Devlet Programları ve Turizm Beklentileri

Regional State Programs and Tourism Perspectives In Nakhchivan Autonomous Republic

Cavadxan Qasimov / Doç.

Nahçıvan Devlet Üniversitesi, İktisat ve İşletme Fakültesi,
cavadxan.yusifoglu@ndu.edu.az

Özet

Makalede bölgesel kalkınmanın itici gücü olan hukuki ve ekonomik düzenlemelerden ve sosyo-ekonomik verimliliğinden bahsediliyor. Kalkınmanın mevcut aşamasında, ülke ekonomisine uzun vadeli bakış açısı getiren bölgesel kalkınma programlarının 2004 yılından bu yana uygulandığı gösterilmiştir. IV. aşamada uygulamaya konulan bu programlar tüm ekonomik bölgeleri kapsamaktadır. Özellikle ülkenin ayrılmaz bir parçası olarak Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin sürekli ekonomik kalkınmasına yol açmıştır. Üretim sürecinin makroekonomik zeminde güvenilirliğinin sağlanması, ekonominin saha yapısının tüm yönleriyle bağlantısına verimlilik kazandırmıştır. Hem Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, hem de bünyesinde yer alan sanayi, inşaat sektörleri ve tarımın dinamik gelişimi 2004-2018 yıllarında oluşmuştur. Aynı zamanda sosyal yapısı gereği yıllar içerisinde kişi başına üretimin devamlılığında da kendini göstermiştir. Konuyla ilgili yapılan analizler resim ve diyagramlarla sunuldu.

Anahtar Kelimeler: turizm bölümü, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, bölgesel kalkınma, Devlet programları, yatırım.

Jel Kodu: R11, R12, R13

Abstract

The article talks about legal and economic regulations as the driving force of regional development, and talks about its socio-economic efficiency. It has been shown that at the current stage of development, regional development programs, which have

long-term prospects for the country's national economy, have been implemented since 2004. These programs, which have already been implemented in the IV phase, cover all economic regions. In particular, as an integral part of the country, it has led to the continuous economic development of the Nakhchivan Autonomous Republic. Ensuring the reliability of the production process on the macroeconomic ground has brought efficiency to the connection of the sector structure of the economy with all its aspects. Both the Gross Domestic Product and the dynamic development of the industry, construction sectors and agriculture included in its structure were formed in 2004-2018. At the same time, due to its social nature, it was also manifested in the continuity of production per person over the years. The analyzes conducted on the topic were presented through pictures and diagrams.

Keywords: tourism department, Gross Domestic Product, regional development, State programs, investment.

Jel Codes: R11, R12, R13

Giriş

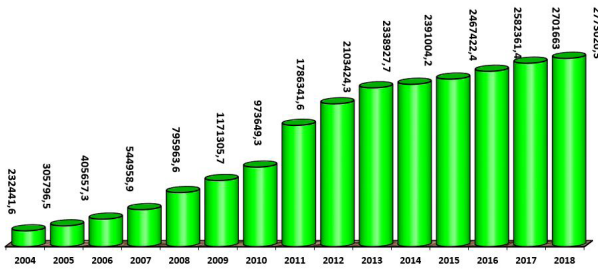
Ülkenin uzun vadeli ulusal ekonomik önceliklerine katkı sağlayan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, sosyo-ekonomik potansiyeliyle makroekonomik süreçlerin itici gücü haline gelmiştir. Özellikle 2004 yılından bu yana başarıyla uygulanan Bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınmasına yönelik Devlet programları çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma güvenilirliğini korumuştur. Münhasırlık koşullarında bile Nahçıvan

bölgesel ekonomik kalkınma modelini ortaya çıkaran uzun vadeli süreçler, ulusal ekonomik beklentilerin arttırılmasına yönelik bir temel oluşturmuştur. Doğal olarak dışlama kavramı, ülkesinin ana topraklarından uzakta ve başka devletler (bir veya daha fazla) tarafından çevrelenmiş, egemen olmayan bir bölgenin özünü ifade etmektedir (Gasimov, 2020: 21).

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Makroekonomik Gelişmenin Analizi ve Değerlendirilmesi

Halkımızın ulusal lideri Haydar Aliyev'in belirlediği ekonomik reformlar programı ile ekonominin sektörel yapısının düzenlenmesi, tüm sektörlerin verimliliğinin artırılması ve daha ilerici temellere sahip olması, ulusal ekonominin inşa süreçlerinin hızlandırılması, Makroekonomik düzey ülke ekonomisine istikrar getirdi.

Yukarıda bahsedilenler, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kapsamlı kalkınmasında bunların sosyo-ekonomik ve aynı zamanda mantıksal sonuçlarını göstermektedir (resim 1).

Resim 1. Bölgesel kalkınmaya yönelik devlet programlarının uygulanması sırasında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Hacmi (bin manat)

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Hesaplamalar, özerk cumhuriyetin ana makroekonomik göstergesi olan GSYİH hacminin 2004-2008'de 3,4 kattan fazla arttığını gösteriyor. Birinci Devlet Programına göre her geçen yılın göstergesi bir önceki yıla göre 1,3-1,5 kat arttı.

İkinci Devlet programının göstergeleri analiz edilirken bir takım başarılar fark ediliyor. Öncelikle 2009-2013 döneminde özerk cumhuriyeteki GSYİH hacminin 2,4 kat arttığını belirtebiliriz. Öte yandan ikinci beş yıllık dönemde GSYH hacminin 2010 yılında 1 milyar manatı, 2012 yılında ise 2 milyar manatı aşması oldukça dikkat çekicidir. Analiz, 2010 yılında GSYİH hacminin 2009 yılına göre 1,2 kat arttığını gösteriyor. Bu artış 2011 ve 2010 yıllarına göre 1,5 kat oldu. Aynı karşılaştırmaya 2012-2011'de 1,2 kat artış da eşlik etti. 2013 yılında GSYİH hacmi 2012 yılına göre 1,1 kat arttı.

Üçüncü aşama göstergelerinin dinamiklerinin, önceki aşamalarda oluşan potansiyelin bilinçli olarak kullanıldığını ve ekonominin güçlü temellerinin oluş-

turulduğunu açıkça ortaya koyduğunu belirtmek gerekir. Buna dayanarak, özerk cumhuriyetin GSYİH hacmi 2014-2018'de 1,2 kat arttı.

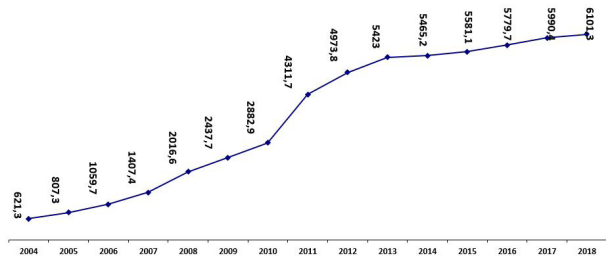
Bölgesel Ekonomik Kalkınmaya İlişkin Devlet Programları ve Nahçıvan Ekonomisi

Yüksek büyüme dinamiklerine sahip bölgesel kalkınma programlarının uygulanmasının üç aşamasını da halihazırda tamamlamış olan özerk cumhuriyette, ulusal ekonomiye yönelik beklentiler dikkate alınarak güçlü bir temel ve potansiyel oluşturulmuştur. Bu aşamalarda nüfusun gıda güvenliği, istihdam olanakları, sosyal koruması, eğitim alanındaki avantajları ve diğer faktörler kapsamlı bir şekilde yansıtılmıştır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde yıllar içindeki GSYİH büyüme dinamiklerine dikkat edersek, buradaki ekonominin nüfusun müreffeh yaşaması, sosyal korumanın güçlendirilmesi ve sosyo-ekonomik kalkınmadan faydalanması amaçlanmaktadır.

Tüm bunların sonucunda ekonomik süreçler, özerk cumhuriyetin her bir sakininin ve bir bütün olarak nüfusunun toplumsal çıkarlarının ve çıkarlarının ifade edilmesine dönüştürülmüş ve sonuç olarak sağlanabilmiştir. Bu aynı zamanda kişi başına düşen GSYİH hacmiyle de gösterilmektedir (Resim 2).

Analizler, ilk Devlet Programının uygulanması sırasında özerk cumhuriyeteki makroekonomik süreçlerin nüfusun çıkarlarını tam olarak ifade edebildiğini ve bunun istatistiksel göstergelerin büyüyen dinamiklerine yansıdığını gösteriyor. Görüldüğü gibi ilk beş yıllık dönemde kişi başına GSYH hacmi 3,2 kattan fazla arttı. Bu artış 2004-2007'de 2,3 kat, 2004-2006'da 1,7 kattan fazla, 2004-2005'te ise 1,3 kat oldu.

Resim 2. Bölgesel kalkınmaya yönelik devlet programlarının uygulanması sırasında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde kişi başına düşen GSYİH hacmi (manat)

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Gerçekleştirilen etkin ekonomi politikası, özerk cumhuriyetin makroekonomik gücünü daha güvenilir bir düzeye çıkarmıştır. 2006 yılında kişi başına düşen GSYİH hacmi 1000 manatı, 2008 yılında ise 2000 manatı aştı. Bu, özerk cumhuriyette belirlenen hedeflere ulaşmada önemli bir aşamanın geçildiğini gösteriyor. Bu aynı zamanda nüfusun satın alma (ödeme)

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Bölgesel Devlet Programları ve Turizm Beklentileri

kapasitesini arttırdığını, sosyo-ekonomik kalkınmada esnek çalışmasını, ulusal imar süreçlerinde devletin en güvenilir destekçisi olması için teşvik verdiğini kanıtlamaktadır.

Böyle bir ekonomik kalkınma organizasyonu, her sakinin ve vatandaşın çıkarlarının doğru ifade edilmesi potansiyelinin yaratılmasını hızlandırdı ve genel olarak ekonominin sosyalleşmesinin özünde bir artışa yol açtı. Bilimsel çalışmalarda sosyalleşmiş ekonomi, esas olarak toplumun artan talebinin ifade edilebildiği, insanların eğitim, sağlık, görünüm ve kültürel niteliklerinin sağlandığı, ülkenin bilimsel ve teknik gelişiminin eşlik ettiği ekonominin verimliliğinin bir göstergesidir (Hacıyade, 2006: 72).

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti sosyo-ekonomik gelişimini kararlılıkla ve güvenle sürdürmektedir. Söz konusu yıllarda oluşan göstergeler, ikinci beş yıllık dönemin verimli sonuçlarla tamamlandığını ortaya koyuyor. 2009-2013'te böyle bir sonuca ulaşılması, ilk beş yıllık dönemde istikrarlı bir temel varlığını bir kez daha ortaya koyuyor. Bu da önümüzdeki dönemlere ilişkin ekonomik görünümü daha da güçlendiriyor ve hedefler açısından verimliliği daha da artırıyor.

Analizimiz, 2009-2013'te Erzin Özerk Cumhuriyeti'nde kişi başına düşen GSYİH hacminin 2,2 kattan fazla arttığını gösteriyor. Dinamiklerin 2009-2012 yılları için 2 kattan fazla, 2009-2011 yılları için 1,8 kat, 2009-2010 yılları için ise 1,2 kattan fazla olduğunu söyleyebiliriz. Verilerden de anlaşılacağı üzere kişi başına düşen GSYH hacmi 2011 yılında 4000 manatı, 2013 yılında ise 5000 manatı aşmıştır. Elbette böylesine potansiyel bir özerk cumhuriyet, nüfusun sosyal refahının artmasına hizmet etti, ekonomik güvenliğini sağladı ve ulusal ekonomiye dönüşen itici bir faktör haline geldi.

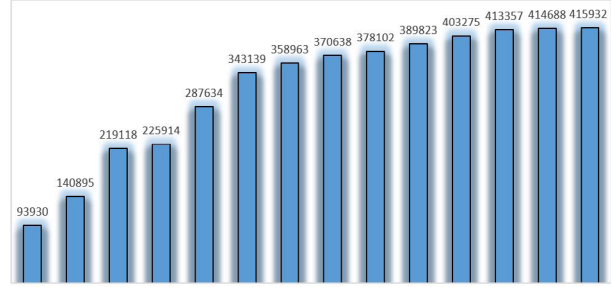
Hesaplamalar, özerk cumhuriyette kişi başına düşen GSYİH hacminin 2014-2018 yıllarını kapsayan dönemler için 1-1,2 kat arttığını gösteriyor. İstatistiksel rakamlara bakıldığında, hedeflerin kararlılıkla gerçekleştirilmesi sonucunda özerk cumhuriyette kişi başına düşen GSYİH hacminin halihazırda 6000 manatı aştığı açıkça görülüyor.

Turizm Politikasının Makroekonomik Gelişme Düzeyinde Etkin Organizasyonu ve Bu Süreçlerin Analizi

Üç aşamada başarıyla uygulanan devlet programları, diğer tüm sektörler gibi ekonominin lokomotif sektörü olarak turizm politikasının verimliliğini sağlamış ve bunun sonucunda ülke ekonomisinin geleceği için gerekli bir adım atılmıştır. İşte bu gibi faktörler ortamında 2011 yılının ülkemizde "Turizm Yılı" olarak ilan edilmesi, Azerbaycan devletinin bu alandaki hedeflerini gerçekleştirme konusunda daha da kararlı olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Büyük lider tarafından tanımlanan modern ekono-

mi politikası, tüm alanların bağlantılı ve teşvik edici gelişimi için sağlıklı bir çevrenin kurumlarını kurmuş ve bu da turizmin verimli bir şekilde gelişmesinin yolunu açmıştır. Modern bağımsızlık yıllarında ülkenin ayrılmaz bir parçası olarak kararlılıkla sürdürülen bu politika, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde ilgili alanda umutların artmasına yol açmıştır. Oluşturulan güçlü temel ve uygulanan etkin düzenleme politikası, geri kalan yıllarda uygulanan bölgesel kalkınma programlarının verimli sonuçlarına temel oluşturdu (Resim 3).

Resim 3. Bölgesel kalkınmaya yönelik devlet programlarının uygulanması sırasında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ne gelen turist sayısına ilişkin bilgiler (2006-2019/kişi)

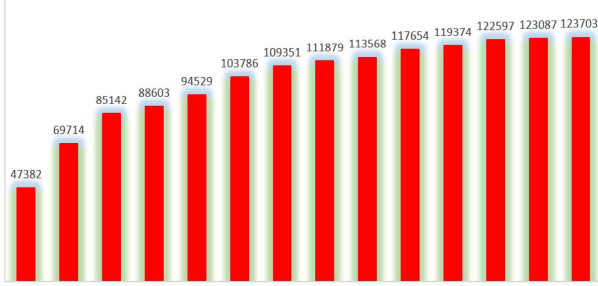
Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Resim 3'teki verilerin analizinden, 2006-2019'da özerk cumhuriyete gelen turist sayısında 5 kat artış kaydedildiği açıktır. Burada şunu da hesaba katmak gerekir ki, genel olarak dünya ekonomisinde durgunluk eğilimlerinin başladığı 2020 yılı başından bu yana, COVID-19 Pandemisi, tüm dünya ülkelerinin ulusal ekonomileri için tehdit oluşturmuş olup, bu durum turizm alanı da dahil olmak üzere pek çok alanda aksaklıklara yol açtı. Bu özellikle 2020 ve 2021 yıllarında özerk cumhuriyete gelen turist sayısında belirgindi. Ancak 2021 yılı sonuçlarına baktığımızda 2020 yılındaki düşüşün 2021 yılında yeniden artış eğilimine girdiği açıkça görülmektedir. Karşılaştırmalar, 2019-2020'de Corona virüsü salgınının etkisiyle özerk cumhuriyete gelen turist sayısının 8 kattan fazla azaldığını gösteriyor. Böylece 2020 yılında özerk cumhuriyet topraklarına ülkenin diğer bölgelerinden veya yabancı ülkelere toplam 51.104 turist geldi, bu da turizm alanında en azından orada durak olmadığını söylemek için sebep veriyor. hareketlerdir. Baktığımızda, 2021 yılında Pandeminin etkilerinin azaltılması ve ekonomik faaliyet ortamının korunması alanında devlet düzenlemelerinin sistematik olarak uygulanması sonucunda, özerk cumhuriyette 51985 kişinin veya 881 turistin daha faydalandığı ortaya çıkıyor. 2020'de çeşitli hizmetler.

İlk beş yılda uygulanan bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınmasına yönelik Devlet Programları, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde turizmin sürdürülebilir kalkınması için etkili bir ortam yarattı. Bunun sonucunda ilgili alandaki göstergeler dinamik bir büyüme yakalamış ve turizmin önemli göstergelerinden birini

oluşturan özerk cumhuriyet sakinlerinin turist olarak seyahat etme sayısında önemli bir artış kaydedilmiştir. Turizmin modern ekonomik gelişme aşamasında ekonominin giderek daha alakalı bir alanı haline geldiğini ve alan yapısının sürekli oluşumunda stratejik bir öneme sahip olduğunu belirtmek gerekir.

Analizimiz, 2006-2019 yılları arasında özerk cumhuriyette turist olarak seyahat eden sakinlerin sayısında 3 kat artış kaydedildiğini gösteriyor. Bunu resim 4'teki verilerden de görmek mümkündür.

Resim 4. Bölgesel kalkınmaya yönelik devlet programlarının uygulanması sırasında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde turist olarak seyahat eden özerk cumhuriyet sakinlerinin sayısı (kişi)

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Analiz sonucunda 2006-2019 yıllarında olası büyüme dinamiklerinin, bilinen Pandeminin etkileri sonucunda doğal olarak 2020 ve 2021 yılları için 2,1 kat azaldığı görülmektedir. Ancak 2020 yılında özerk cumhuriyette gelen turist sayısı 59.463 iken, 2021 yılında 61.031 kişi, yani 1.568 kişi daha turist oldu.

Ulusal Ekonominin İtici Gücü Olarak Turizm Sektörünün Perspektifleri

Gelinen ekonomik aşamada turizm politikası, devletin ekonomik çıkar ve çıkarlarının korunması olup, aynı zamanda ulusal ekonomik önceliklere özgü bir kavram olup, devletin sosyal politikasının itici gücünü oluşturmaktadır. Özünde devletin sosyal politikası, organik olarak birbiriyle uyumlu yönleri (ideolojik, hukuki, ekonomik, kültürel, psikolojik, demografik, etnik, örgütsel, bölgesel, mekansal vb.) olan karmaşık bir yapıya sahip bütünlük bir kavramdır (Aliyev, Guliyev), 2005: 76) ve her zaman geçerliliğiyle öne çıkmaktadır.

Bu konulardan kaynaklanan önlemlerin uygulanması turizm alanında gerekli altyapı kurumlarının oluşturulmasından ibaret olmaktadır. Özerk cumhuriyette, üretimin daha da kesintisiz sağlanmasına yol açan altyapının sağlanması, güvenilirliğiyle öne çıkıyor. Her şeyden önce üretim sürecine yardımcı olan üretim ve üretim dışı alanlardan oluşan bir komplekstir. Temel olarak üretim altyapıları ulaşım, enerji tedariki ve iletişimi içermektedir. Ayrıca eğitim, sağlık, yol vb. altyapı alanlarıyla da ilgilidir (Agayev, 2005: 150).

Yapılan analizler, üretim faktörlerinin artırılması veya

teknik ve teknolojinin geliştirilmesi yoluyla kişi başına düşen gayri safi milli hasılanın artırılması, yani üretilen mal ve hizmet miktarının tüketilen mal ve hizmet miktarından daha fazla olması anlamına gelen ekonomik büyümenin, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin gelişiminde yeni bir aşamayı sağlar (Ibadov, 2009: 373).

Ulusal ekonomiye ilişkin uzun vadeli perspektiflerden kaynaklanan amaç ve görevler düzeyinde benimsenen çok yönlü düzenleyici mekanizmalar, sistematiklik ve amaçlılık özünü kazanmış olup, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin ve ülkenin tüm bölgelerinin sürdürülebilir kalkınmasını amaçlamaktadır. Özerk cumhuriyetin sosyo-ekonomik kalkınmasına yönelik yüksek verimlilik göstergelerine sahip devlet programları 2004-2008 için 57 (2) aşamada, 2009-2013 için 46 (3) aşamada, 2014-2018 için 57 (4) aşamada tedbir uygulanmıştır.

Böylece araştırmalar, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin sürekli sosyo-ekonomik gelişiminin bölgesel Devlet programlarının uygulanması sırasında daha fazla güvenilirlik kazandığını bir kez daha gösteriyor. Ekonominin sektörel yapısının ve bölgesel denge için çok önemli itici gücü olan bu faktör, uzun vadeli önceliklerin temelini oluşturmuştur. Halen başarıyla devam eden IV. Aşamadaki bölgesel kalkınmaya yönelik devlet programları, yeni aşama için niteliksel olarak güçlü temeller oluşturmuştur.

Sonuç

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti ekonomisinde üretimin sürekliliğine ilişkin çalışmalar bir kez daha şunu göstermektedir:

- Sürdürülebilir makroekonomik kalkınma odaklı kurumların yaratılmasında amaç vardır;
- GSYİH yapısındaki güvenilir organizasyon, önde gelen alanların dinamik gelişiminin gerçek ifadesini yansıtır;
- köylerin ekonomik kalkınması alanındaki süreçlerin uygunluğunun korunması, ilgili düzenleyici mekanizmaların gerçekleştirilen hedeflerini oluşturur;
- Tarım sektöründeki istihdam sorununun çözümünde işgücü, finans ve doğal kaynakların kullanım alanlarında erişilebilirliğin olması mümkündür;
- aynı zamanda hammadde-işleme-üretim bağlantısının vb. güvenilirliğinde altyapı sağlanmasının rolü de önemlidir.

Teşekkür

Turizmin ve çeşitli güncel alanların araştırma nesnesi haline getirilmesinde ve ilgi odağı haline getirilmesinde olağanüstü hizmetleri olan konferansın düzenleme komitesi başkanı Dr. Zekeriyya Bingöl'e ve Romaya dergisi editörü Ebru Bağcı'ya şükranlarımızı sunuyoruz. Etkili bilimsel sonuçlar ortaya koyuyor.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Bölgesel Devlet Programları ve Turizm Beklentileri

Kaynakça

- Aliyev, İ. İbadov, S. (1999), Azerbaycan Ekonomisi. Bakü: Ağrıdağ.
- Agayev, A. (2005), Finansal terimler açıklayıcı ve çeviri sözlüğü. Bakü: Ziya.
- "Azerbaycan Cumhuriyeti Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik Kalkınmasına İlişkin Devlet Programı"nın onaylanmasına ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Kararnamesi (2004-2008). 11 Şubat 2004'te ülke başkanı tarafından onaylandı.
- "Azerbaycan Cumhuriyeti bölgelerinin 2009-2013 yıllarında sosyo-ekonomik kalkınmasına ilişkin Devlet Programı"nın onaylanmasına ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Kararnamesi. 14 Nisan 2009'da ülke başkanı tarafından onaylandı.
- "Azerbaycan Cumhuriyeti bölgelerinin 2014-2018 yılı sosyo-ekonomik kalkınmasına ilişkin Devlet Programı"nın onaylanmasına ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Kararnamesi. 27 Şubat 2014 tarihinde ülke başkanı tarafından onaylandı.
- Aliyev, A. Guliyev, A. (2005), Sosyal alanın ekonomik ve metodolojik temelleri. Bakü: Adiloğlu.
- Hajizadeh, E. (2006), Sosyalleşmiş ekonomi. Bakü: Bilim.
- İbadov S. (2009), Ekonomi teorisi. Ders kitabı. Bakü: Doğu-Batı.
- Gasimov, C. (2020), Bölgesel Devlet Programlarının uygulanması düzeyinde Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin sosyo-ekonomik gelişimi (2004-2018). Nahçıvan: Acemi.10. <https://news.day.az/azeri-news/963578.html>